

Nytt omväxlande nummer av den omdiskuterade kultttidskriften

Fritänkaren

alternativ oberoende kulturtidskrift,
tidigare språkrör för CCA i Sverige,

Nr. 11 September 1993.

Redaktör, stilistisk bearbetare och ansvarig utgivare: Christian Lanciai

Brev och bidrag mottages tacksamt, t.o.m. anonyma och pseudonyma.
Alla insändare behandlas respektfullt som medarbetare.

Lösnummerpris : 20 kr.

Årsprenumeration : 200 kr (även i Danmark och Norge; i Finland : 150 mk)

Lösnummerpris för tidigare nummer: 30 kr.

Fritänkaren beräknas utkomma med 12 nummer årligen eller mer
på budgetbasis utan annonser i anspråkslös form.

Postgironummer : 621 39 94 - 4

Innehåll i detta nummer :

John Bede har ordet	2
Gotisk historia, avsnitt 15, av <i>John Bede</i>	2
Paris - en stad med problem, av <i>Owe Svahn</i>	4
CCA-problem (i samband med kurdiska problem)	6
En psykolog om Freud, Jung och astrologi	6
Risken med EG (insändare)	7
På tal om Boris Christoff - insändare	8
Folke Strandner in memoriam	8
Jean Sibelius och naturen	9
Skärgårdsintermezzo i Östra Nyland	10
"Jagad" med Harrison Ford	11
Den anonyma prenumeranten - efterlysning	12
Winterreise - avslutning	12
Tre besvärliga frågor (utan svar tills vidare)	15
<i>Rapport från Tibet (2) :</i>	16
Fotografiskt katastrofresultat	16
Om grälet med Johannes	16
Reseskildringen (4-6)	17
Även en cyniker kan ha ett hjärta (litteratur)	22

På beställning kan såväl tidigare nummer som enbart tidigare artiklar och följetongavsnitt erhållas. Utom inom Sverige distribueras tidskriften även till fjorton andra länder.

Upplaga : minimal men obegränsad.
Totalkostnad för nr. 10 (hittills) : 499:50 kr.

Göteborg den 22 augusti 1993

John Bede har ordet

"Käre Christian, Tack för det senaste numret av din tidning. Det synes mig, att du oupphörligt håller på att bli mer och mer involverad i samtida problem och mest av allt i det akuta fallet Tibet. I jämförelse med dessa ytterst angelägna väsentligheter verkar mina gamla Gotiska sagor förlora aktualitet och intresse. Jag tycker mig förstå att de alltid har utgjort den mest uttråkande delen av din tidning. Varför då inte utelämma dem? De är bara vilda fantasier baserade på "diffusa legender", som någon av dina läsare observerade, och jag bad dig aldrig att publicera dem. Din tidning är så journalistiskt intressant, så det vore synd om min otidsenlighet skulle bli en black om foten. (*"it seems a pity that the clay feet of my gothicism should cloy it all down."*) Du har all frihet att när som helst överge projektet om du vill, och det verkar lämpligt att göra det nu, när jag har haft semester i två nummer utan att någon har saknat mig. Din, icke desto mindre, John B."

"Käre John, Du misstar dig totalt. Man har saknat dig, och även om det bara vore en enda läsare som verkligen var intresserad av att följa upp utvecklingen av "Gotisk historia" vore det tillräckligt skäl för att inte överge projektet. Det ger även mig tillfredsställelse att fortsätta med denna översättning eftersom mina försök att förbättra texten innebar en glädje för dig. Jag beklagar, men jag kan inte överge vår "Gotisk historia" så länge Fritänkaren fortsätter. Det var ju genom den och genom dig, som Fritänkaren kom till.

Med all tacksamhet, din C."

Apropå denna "Gotiska historia" har vår medarbetare Owe Svahn fäst vår uppmärksamhet vid, att kelterna under romartiden utsattes för en liknande systematisk folk- och kulturutrotning som Kina i vår tid bedrivit mot Tibet. Därför försvann etruskerna med både språk och skrift, ty de var kelter, och romarna latiniserade ihjäl dem som folk och kultur.

John Bede's "Gotiska historia", som egentligen är keltisk, är en utförlig släktkrönika som sträcker sig från Noak ända fram till den tid då etruskerna försvann under de närmaste århundradena före Kristi födelse. Romarnas historia handlade bara om makt och politik, men John Bede's keltisk-gotiska historia handlar (liksom kristendomen, Roms bane,) mest bara om kärlek.

Gotisk historia, avsnitt 15, (del 1 kapitel 4: Odd.)

Men när den förste konungens son Odd växte upp i nuvarande Finland började han med åren visa ett allt starkare intresse för familjegården bortom havet i väster. En dag rymde han hemifrån och seglade över havet in i den väldiga fjorden och upp till sina fäders sal. Och den gamle Jon, som alltjämt levde, tog emot honom som en efterlängtdad förlorad son. Hela landet uppfylldes av glädje när Jon mottog sin brors sonson, och ett festligt gille hölls som varade i en vecka. Hela landet hälsade den sextonårige Odd välkommen. Och när den gamle Jon äntligen dog, efter att ha levat längre än någon av sina samtida, så övertog Odd entusiastiskt gården. Odd var just den rätte mannen att sköta Jons, Gunnars och Folkes arv. Han började sitt arbete på sina förfäders gamla sägenomspunna gård även med sin fader Lars Konungs välsignelse, som medelst en förtrogen budbärare och gammal trotjänare lät Odd väl veta att han var Konung nummer två. Vid denna tid dog Odds farfar Olav hemma på sin gård norr om landets huvudgård.

På den tid då Odd var herre i byn fanns det tjugo hus i byn och trettio familjegårdar i byns närhet. Odd visade från början ett starkt och brinnande intresse

för allt. Han var storväxt och mycket kraftig. Inget arbete fanns som han inte kunde utföra snabbare än någon annan, och svårare praktiska uppgifter som andra gick bet på gick han aldrig bet på. Hans omåttliga praktiska arbetskapacitet gjorde att somliga höll honom för en klumpig och tölpig kluns, och med flickor hade han aldrig någon framgång. Ålänningar är ännu idag ofta skapta i samma kraftiga men något fyrkantiga form som Odd var. Likväl gifte han sig i sitt tjugosjätte år med en ung dam Erna, som han råkat bli omåttligt förälskad i. Han var lika grov och hopplöst drastisk i sin kärlek som i allt vad han gjorde. Han sjöng minsann ut för sin hustru med allt vad han tänkte och höll ingenting för sig själv. Han lät sin hustru väl veta hur han ville ha det med sitt liv med henne. Så for han hänsynslöst ut mot henne och sade:

"Om någonting kommer mellan Gud och mig så slår jag bakut, och då är ingenting i hela världen tryggt eller säkert för mig. Ni kvinnor vill bara isolera era män och ha dem för er själva, men sådant tål jag inte. Min är hela världen, och ve dig om du hindrar mig från att umgås med en enda själ däri. För min frihet kan jag offra och undvara vad som helst av det jag äger inklusive dig, och den friheten måste du få låta mig ha i fred, lika mycket som jag låter dig ha samma frihet. Ingen av oss får någonsin hindra den andra från att göra vad hans samvete fordrar, vad det än är. Är det förstått?"

Och lilla Erna kunde bara finna sig i sin makes alla krav och önskningsar.

Och de älskade varandra gott, och Erna fick deras första barn, en liten son som fick heta Karl.

"Ty en Karl skall han bli, om jag så själv skall dra upp bröstkorgen och tänja ut musklerna på honom," var Odds resolution.

Ett år gick, och den unga familjen var lycklig. Odd dyrkade och tillbad sin unga väna maka, sin 'blå jungfru', som han kallade henne, den intagande förtjusande lilla trägna och mjuka flickan Erna.

Men efter ett år fattade Odd antipati för henne. Han ville bli fri från sin kärlek, han ville slå sig lös, han ville bort från det mörker och den smuts som han såg i sitt äktenskap. Och hans hustru var klok nog att låta honom fara.

För att återfinna sin frihet, sin ungdoms renhet, naturen och Gud, och för att åter fatta världens, tingens och naturens ordning, gav han sig ut på resa. "Jag vill lida," sade han, och lida skulle han få.

Han for med sitt älsklings skepp som bar hans moders namn och fyrtio goda kamrater ut ur den stora vittutgrenade fjord som hans hemby låg vid. Han for ut ur sundet och kom ut i havet, och han och hans kamrater ställde resan söderut. De följde den vackra lummiga gröna rika kusten med dess ymnighet av öar och rikedom på allt naturens goda. Älgar, björnar, hjortar, vildsvin och rådjur vimlade det av på alla större öar. Här var naturen herre över allt och icke kvinnan.

Sålunda följde Odd och hans män kusten söderut. De rundade det väldiga ofattbart vidsträckta och rika skogklädda djuröverbefolkade landets ostspets och senare även dess sydspets. Men här var landskapet annorlunda. Här var inga trolska täta ekskogar utan vida gyllene glänsande solbadande ängar så långt blicken kunde nå. Enstaka träd motstod den pinande hårda varma vinden här och var, men i övrigt bestod hela landet blott av ängar. Här dog Odds gode trogne vän Skane efter att ha överfallits av ett lodjur och ett vildsvin samtidigt, som dök upp under en jakt på en av de mer snåriga åsarna. Han blödde ihjäl sedan de hungriga rovdjuren satt i sig hans inälvor, och Odd gav till Skanes minne hela landet namnet Skaneland. Senare har namnet förvrängt till Skandia, Skåne och Skandinavien.

Odd fortsatte efter sin väns frånfälle sin intressanta resa. Han fortsatte följa den leende kusten, som nu gick mot norr. Han passerade sundet mellan sitt land och ett annat land i väster som då ännu inte hade något namn. Och han tänkte:

"Är jag galen som överger hem och familj för att offra mina vänner och kanske gå under själv i ett våghalsigt onödigt äventyr? Ja, jag kanske är galen, men den som aldrig varit galen har aldrig älskat, och endast kärleken är gudomlig här i livet."

En dag några veckor senare lade Odd och hans vänner till djupt inne i en vik av landet som visade sig vara en flodmynning. Vädret var dåligt, kusten var karg och ödslig, havet var vilt och hårt, och vinden var bitande kall. Det var en bister kust.

Men när de seglade in i flodmynningen betogs Odd av ånger och hemlängtan. Han tänkte: "Denna breda lugna flod kommer från öster. Följer man den kanske man till slut kommer fram till vår hemfjord? Kanske den bildar en farbar vattenled tvärs genom landet?" Och han ville fortsätta upp för floden, komma fram till det sjölandskap som hans hem låg vid, återfinna sin lilla hustru, be henne om förlåtelse och börja om från början. Eller skulle han fara hem till henne bara för att be henne komma med honom på hans resa? Ingen av hans tankar och planer omsattes i verkligheten.

Han diskuterade med sina vänner hur de skulle göra, och de beslöt att fortsätta norrut längs kusten. Innan de lämnade platsen sade dock Odd: "Här skall jag grunda en ny liten välmående by, om jag någonsin kommer tillbaka." Och de avseglade.

De följde den karga ödsliga stormpinta salta gråa vilda kusten mot norr, och de hade ständigt dåligt väder. Men Odd sjöng mot stormarna och till naturens ära, och med skägget fullt av saltskorpa ropade han till naturen:

"Detta är livet! Så här skall man leva under ständigt lidande och evig oro och kamp för livet med obotlig ångest utan gränser! Då kommer man närmast sanningen och livet!"

Odd gjorde sig älskad av sina män under färden. Han stod alltid till rors i alla väder, och ingen kunde uppoffra sig för allas bästa som han. I en svår storm tvekade han inte inför att riskera sitt eget liv för att rädda en annans. Och han älskade havet, det vida, sköna, vilda, omåttliga, hänsynslösa, underbara vackra eviga havet, som så generöst bjöd på alla livets färger och skiftningar. Han sjöng ofta: "Må havet ständigt öppna sig mot allt större och vidare nya hav och oceaner!" Ingen kunde så jublande njuta av att med vinden som ett gissel i ansiktet kryssa fram över stormande böljor och genom frätande fradgande skum.

Omsider kom de in i havets nordligaste vik. Den var djup och lugn och behaglig. De stannade där och vilade upp sig. Där fanns gott om oxar, renar, älgar, hjortar, vildsvin och andra delikata villebråd. Skogarna var täta och rika och stora, och Odd kunde inte låta bli att se platsen som idealisk för en liten by. Det var den mest skyddade av vikar, och därtill var den så naturskön som få andra han sett.

När de ätit sig mätta och kraftiga och friska och glada och hurtiga, så att de åter längtade ut på havet och kände sig hågade att fortsätta den livsfarliga äventyrliga resan, gav de sig iväg. De seglade ut ur viken och började följa kusten västerut. Den blev allt mera ödslig och bergig och ogästvänlig ju längre västerut de kom, samtidigt som havet blev allt hätskare, hårdare, hemskare och svårare i takt med att dess ursinne blev allt vildare.

(forts. i nästa nummer.)

Paris - en stad med problem, av Owe Svahn.

Har ni någon gång betraktat en myrstack på nära håll? Det har ni säkerligen. Sådan är Paris! Tänk er sedan myrstacken "befolkad" med dubbelt så många myror. Då har ni Paris, när turisterna kommer! Har det varit horribelt innan de kom, så blir det nu dubbelt horribelt! Trafiken kollapsar i de mest centrala delarna vid

högrusning. Inte bara det, även bussförare kollapsar, en del turister kollapsar, och många andra mår rent ut sagt illa.

Det är ingen tvekan om, att Paris inte mår bra. Problemet har ofta tagits upp i press, radio och television, men vad gör man åt allt detta? Problemet är inte lättlost eftersom befolkningstätheten är stor. Detta gäller i synnerhet på de mest frekventerade ställena, på huvudgatorna, på bussarna och på metrostationerna. Under själva högrusningen blir det på dessa ställen rent olidligt.

För att kunna bilda sig en uppfattning om Paris storlek, så måste man jämföra med något svenskt. Tänk er Göteborg med sina 500,000 invånare. Tag sedan den siffran tjuugo (20!) gånger, så får ni en ungefärlig uppfattning om stor-Paris med allt vad det innefattar.

Eftersom parisaren inte bor där han arbetar, så betyder det, att han oftast får en ganska lång resväg till och från arbetet. Här finns förutom alla busslinjer tretton stycken metrolinjer. På varje linje kommer ett tåg var fjärde minut och under högrusningen varje minut. Ja, man kan faktiskt få uppleva att det kommer ett var fyrtionde sekund! Varje tåg har sju vagnar, och varje vagn har samma storlek som en svensk tågagn. Det ger metron en rent ofattbar effektivitet. Dessutom finns det flera metrolinjer av den verkligt snabba sorten, som stannar vid betydligt färre stationer. De genomkorsar Paris såväl på längden som på tvären.

Minst ett dussin gånger per dag rycker ambulanser ut för att hämta människor som har kollapsat. Mycket ofta är det fråga om studenter, som har kommit från en helt annan miljö och som har svårt att anpassa sig till den hetsiga storstadsmiljön. Metrostationen Châtelet, som ligger helt centralt och som är en av världens största, hyser ofta dessa studenter förutom alla de många alkoholisterna. Dessa senare börjar bli ett alltmer stort och allvarligt problem här.

De förs i så fall oftast till l'Hôtel-Dieu, där det finns en speciell akutavdelning för sådana fall. Sjukhuset i fråga byggdes redan på högmedeltiden för att ta hand om sjuka från hela landet. Det ligger på Route de Saint-Jacques snett mitt emot Notre Dame. Där kan man intyga att det råder en otvetydig Paris-sjuka, ibland kallad Stendhals syndrom. Det skulle närmast kunna liknas vid ångestfall. Samma symptom är för övrigt inte ovanliga i andra storstäder världen över.

Detta symptom drabbar väldigt lätt inte bara de som bor i Paris utan även de som kommer till denna stora stad. Ankomsten dit utan någon som tar emot och som kanske ordnar det mesta av praktisk natur är utan tvekan en enorm påfrestning. Upplevelsen, som den ankommande till en järnvägsstation erfar, med en mängd folk som rör sig åt alla håll, kan vara ytterst påfrestande. Var finns utgången, var finns taxin eller metrostationen, hur får jag med mig alla mina väskor? Känns det igen? Ankomsten till någon av Paris fyra största stationer kan vara liktydig med upplevelsen av ett inferno.

All denna stress och oro för också med sig att känslolivet kommer i kläm. Människorna verkar spända och har ett ansträngt sätt långt ifrån den avslappnade attityd, som man kan finna i t.ex. italienska städer, Milano möjligen undantaget. Men trots detta hör man ofta orden "Pardon" eller "merci". Trots all stress så har man inte förlorat sin känsla för ett artigt uppträdande. Förändringen till det bättre har onekligen ägt rum under de senaste tolv-femton åren. Och detta är onekligen viktigt, om det hela skall fungera någorlunda bra. Man kanske skulle kunna säga, att artigheten finns där, men att det sannerligen går undan. Och det är just detta sista, som kan vara så svårt för många att vänja sig vid, förutom det att man pratar så förfärligt fort.

Men sedan skall det givetvis inte stickas under stolen med att det finns parisare i "förskingringen", som längtar tillbaka bara för att någon gång få andas luften i t.ex. metron, hur underligt det än låter! Eller det finns de, som längtar tillbaka hit bara för att få uppleva den typiskt parisiska miljön med allt vad detta betyder för just dem.

Känner vi inte alla till detta i någon mån? Vem, som en gång har upplevat Clichy och stuttit i riktiga Pariskaféer har inte en del av sitt hjärta för alltid kvar i dem? Vem kan uppleva Paris utan att sedan alltid längta tillbaka? Detta är det verkliga Parissyndromet - man är aldrig mera hemma efter Paris utom just i Paris.

CCA-nytt

Det heter att inga nyheter är goda nyheter. Nyheter från CCA är i allmänhet dåliga. Det har kommit besked om att CCA upphört att existera då hela verksamheten måste byta namn. Detta är ingenting ovanligt, det har hänt att verksamheten bytt namn flera gånger under ett och samma år, och nu har det i alla fall hetat CCA under nästan två år, vilket är snudd på ovanligt länge. Till anledningarna hör den under sommaren betydligt försvårade situationen i Kurdistan (Turkiet) och även i viss mån den oförsiktiga skyltningen i tidskriften "Fritänkaren", som därtill haft en betänklig internationell spridning. Vi är underrättade om att den nya beteckningen för verksamheten inte får förekomma ens i Fritänkaren. Därmed upphör Fritänkaren nominellt att vara ett dess språkrör. I samband med dessa omvälvningar efter att fredshoppet i Turkiet upphört har även vår högt värderade medarbetare Owe Svahn gått under jorden tills vidare.

En psykolog om Freud, Jung och astrologi

Efter många års praktiska erfarenheter som psykolog med ständiga återkommande forskningar hos främst auktoriteter som Freud och Jung och med en inte ringa kännedom om allt det astrologiska kunnande som ligger till grund för all modern psykologi och som är aktuellare än någonsin, vill jag gärna presentera några betänkligheter angående mitt eget yrke, och ett intressant forum för ett sådant framläggande synes mig din unga djärva tidskrift vara, min käre Christian.

Den stora faran med psykologyrket är den överväldigande grogrund för fördomar som en psykologs teoretiska kunskaper utgör. Han lär sig exakt hur det mänskliga psyket fungerar, hur det reagerar, han kan kartan över människans beteendemönster utantill, och därmed menar han sig kunna undvika överraskningar. Allt hos människan är ju förutsägbart, säger hon så måste hennes vidare utveckling bli så, råkar hon ut för det ena så måste konsekvenserna därav bli det andra, och en psykolog blir lätt säkrare på hur det ligger till med en människas själsliga anatomi än en kirurg inför den fysiska anatomin. Det finns ju vandrande njurar, medan vandrande själar är något uteslutet. Det är samma sak med astrologin. Emedan en människa är född i ett tecken måste hon uppföra sig så och ha sådana labiliteter; emedan vissa planeter förhöll sig till varandra som de gjorde just när hon föddes måste hon förete exakt förutsägbara betänkliga utvecklingar särskilt i en viss ålder, och emedan hon har månen i ett tecken kan hon omöjligt komma överens med en människa med månen i ett annat tecken. Nu förlöjligar jag det hela, men jag vill bara påvisa det absurda med vissa allmänt förekommande tankebanor inom dessa båda yrken, psykologens och astrologens. Risken är att han till slut jämställer sig med Gud och menar sig inte bara kunna förutsäga exakt hur människor kommer att utveckla och uppföra sig utan även bestämma över andra människors personlighetsutveckling och påverka den genom blotta självsvaldiga manipulationer. När självgodheten har skenat iväg så långt med en befinner man sig inte långt från problematiken doktor Frankenstein.

Botemedlet är direkt kontakt med den andra människan och åsidosättandet av alla teoretiska kunskaper. Ju mer man lär känna den andra människan, desto mer överraskad blir man av henne, och ju mer man tror att man redan känner henne och kan förutsäga henne, desto mindre känner man henne. En annan människas själsliv är en hel utforskad kontinent som inte ens den andra människan själv känner till riktigt. Inför en utforskad kontinent är alla psykologiska och astrologiska teoretiska kunskaper fullständigt värdelösa. Det är som att ta med sig kylskåp till ett land utan elektricitet. Mitt råd till alla psykologer och astrologer är därför: lita inte på böckerna. De bara flummar ut till hundra procent. Praktisk erfarenhet av närkontakt med andra människor är det enda värdefulla i dessa yrken. Freud förstod detta medan Jung tog avstånd därifrån och flummade ut. Freud begick många misstag, men Jung skrev fler oläsliga böcker. Jag tror mera på erfarenheten av mänskliga misstag än på oläsliga böcker.

Risken med EG

Tyvärr måste undertecknad betrakta den som ett redan ovedersägligt faktum. Man kan inte sticka under stol med faktiska realiteter hur gärna man än ville göra det. Sverige är definitivt på väg in i EG, och ingen demokrati i världen kommer att kunna stoppa det, för ingen makthavande och ansvarslös politiker *vill* stoppa det. I England tystas alla demokratiska krav på en folkomröstning om EG ner därför att alla politiker vet att en majoritet skulle rösta mot EG, och detta är ändå världens mest demokratiska land, enligt sin egen bedömning. Alltför stora ekonomiska intressen verkar för EG för att något demokratiskt motstånd skall kunna åstadkomma något mot denna utveckling.

Den mest fatala konsekvensen av ett EG-inträde för Sveriges del är att det oundvikligen kommer att medföra en genomförd knarkliberalism som i Holland. Detta lilla land har idag en av Europas hårdaste valutor och högsta levnadsstandard, och Holland skiljer sig mest från andra länder genom sin konsekventa knarkliberalism. Danmark ligger inte långt efter, och detta fenomen knarkliberalism verkar vara en så oemotståndlig naturkraft att inte ens en så stark fästning som EG kan bjuda den något motstånd. EG:s internationella knarkpolis är redan utskrattad i Amsterdam och Hamburg. Genom EG kommer Europa att före år 2020 vara lika knarkliberalt som Indien, endast genom att denna affärsrörelse idag är världens mest lönsamma affärsverksamhet, den blir ständigt mer lönsam och har oavbrutet ökat i lönsamhet under 30 år, och EG är helt beroende av lönsamma affärsrörelser, särskilt som sådana nu blir mer och mer sällsynta. Världens nästmest lönsamma affärer, med tjuvjakt i främst Afrika, kommer att dö ut, men ingenting tyder på att drogtrafiken någonsin kommer att kunna åtgärdas. Tvärtom. Dessa 30 år visar entydigt, att ju mer man försökt åtgärda den, desto starkare har den tillväxt, som om bekämpandet av den enbart hade gödlat den. Hollands knarkpolitik framstår ur det perspektivet som den, trots allt sitt avskräckande elände, mest förnuftiga.

Därmed är jag ingen knarkliberal själv utan tvärtom motsatsen och har alltid varit det under mina 30 år som praktiserande läkare. Jag bara konstaterar fakta och ser som den enda ljuspunkten i det hela att det trots allt alltid kommer att finnas förnuftiga människor kvar som alltid kommer att fortsätta bjuda varje form av etablerat drogmissbruk motstånd. Och det är kanske på dessa fåtal förnuftiga hjärnor som hela mänsklighetens framtid beror.

- insändaren är läkare i Göteborg.

På tal om Boris Christoff

Kära redaktion, Jag vill tacka för er artikel om Boris Christoff i nummer 10, även om denna artikel var i kortaste laget. Alla andra tidningar hade däremot ännu kortare artiklar om honom, och i Göteborgs-Posten var det bara en notis på fem rader. På samma kultursida i GP hade man satt in ett halvsidesreportage om den gräsliga rockgruppen U2 med bilder. Detta menar GP att är kulturdemokrati: Boris Christoff ska inte ha större plats än U2 bara för att han till skillnad från U2 kan sjunga. Däremot får han ha hur mycket mindre plats i tidningen som helst än U2, just för att han är så kvalificerad och för att U2 inte är det, som om kvalitet i detta land tarvar bestraffning just för att det är kvalitet medan det är fritt fram för alla kvasikulturella former av brist på självkritik, självdistans och konstnärligt samvete.

Detta är i min mening den stora kultursjukdomen i Sverige. Den började på 60-talet när pop- och rockmusiken helt tilläts ta över dominansen på den kulturella arenan medan seriös musik och kultur sattes på undantag och helst städslades bort helt och hållet som någonting otidsenligt. Det skulle ju bara vara flum och oväsen, och till nöds gick det an att komponera atonal musik och få den representerad. Än idag domineras massmedias seriösa kanaler mycket av atonalt katzenjammer som ingen normal mänska kan stå ut med och som hjärnfriska människor måste betrakta som sjuk och vettlös musik. Men på något sätt passar sådan sjuk musik tillsammans med vrålande skrällig hårdrock bra in i det svenska samhället, som ju är så sjukt annars också.

Däremot måste sjukdomssymptomen småningom tarva läkarvård och kirurgiska ingrepp. All denna sjuka musik blir väl till slut åtgärdad när det väl är för sent, när den gräsliga rockmusiken har alstrat alltför många psykopater, narkomaner och nervvrak med hörselskador, och när alltför många unga damer blivit neddrogade och våldtagna till rytmerna av bedövande hårdrock för att skadorna ens ska kunna botas mera på gynekologisk-kirurgisk väg.

Mest synd är det väl om alla dessa ungdomar som på grund av hårdrockens öronbedövande dominans aldrig ens får tillfälle att höra att det även en gång i tiden har funnits vackra melodier som än lever kvar i skymundan i mjukare och mer njutbara former.

Tack för Boris Christoff! Må han alltid fortsätta sjunga i våra medvetanden all världens eländiga skval- och sjukdomsmusik till trots!

- "insändare"

(Redaktionen svarar med en liten notis. Enligt välinformerat håll har Sverige Europas högsta statistik på psykiskt sjuka och skadade personer. Den högsta procenten psykiskt sjuka och skadade personer i Sverige finns i Göteborg. Sålunda är tydligen Göteborg Europas psykiskt sjukaste stad. Fritänkarens flesta läsare finns i Göteborg. Kan det ha något samband?)

Folke Strandner in memoriam

Han var en enkel posttjänsteman som dog i sin trädgård med trädgårdsredskapet i handen. Hjärtat upphörde att fungera just i det vackraste ögonblicket efter 78 års lång och trogen tjänst, och därmed sloknade även Folkes violin men aldrig hans väsen. Vi glömmer aldrig hans skämt och levnadsglädje, hans humoristiska recitationer och utomordentliga historier från vardagslivets upplevelser av enkla dumma elever som aldrig kunde lära sig att bli lika duktiga posttjänstemän som han själv. Hur kunde de väl lära sig det? De hade ju inte Folkes grepp om violinen.

Den var alltid till hands, och hans specialområde var den ungerska zigenarmusiken. Han var naturligtvis inte zigenare själv och var inte alls av det temperamentet, men han kunde ändå denna speciella musik på sina fem fingrar och kunde när som helst komponera en helt ny ungersk zigenarmelodi, för han visste exakt hur de alla var konstruerade. En ungersk zigenarviolinist är ju känd för att aldrig kunna sitta stilla med fiolen, utan han måste alltid dansa och sätta fart även på alla andra med den, och något av denna sprittande rörlighet hade Folke. Han skulle alltid vara med, ställde upp vid alla sammanhang, var främst bland festprissar på alla fester och skötte samtidigt sina ansvar och plikter med noggrannhet. Hur en posttjänsteman kunde hinna med så mycket musik kan man undra, och Folke hann dessutom med att komponera hur många egna melodier som helst. Han var en fabulös melodimakare, och många av hans sånger finns i körarrangemang.

Varför blev då hans begravning så tråkig? Många upplevde de sex timmarna vid hans avsked som en begravning för mycket. Ändå skötte prästen Anne Strid det hela alldeles utmärkt både i Örgryte och i Annedal. Begravningen var exemplarisk, och stadens största kyrka var halvfull. Men på något sätt märktes och kändes det att Folke stod utan arvinge. Ingen kunde överta hans fiol, ingen kunde fortsätta recitera hans verser och dra hans oförglömliga vitsar, ingen kunde mer prestera så utomordentliga musikaliska skämt bara med fiolen, och ingen skulle mer göra vinreklam för Grinzing på Wienerisch i Göteborg. En sträng hade brustit hos alla, och den var oersättlig.

Det enda man kan göra åt saken är att minnas honom - med glädje och med det eviga leende som alltid var hans älskvärdhets kännemärke.

Må hans musik, liksom all riktig levande musik, aldrig tystna.

Jean Sibelius och naturen

Det har spekulerats i om Sibelius var svensk eller finne, och det har framhållits att han hade både svenska till modersmål, bodde i svenskbygder i Finland och umgicks med svenskatalande, samt att han var en utpräglad finsk-nationalistisk kompositör. Sibelius intresserade sig inte för sådant. Han intresserade sig bara för naturen och för musiken, och båda transcenderade alla språkgränser och nationalitetsgränser.

Det har spekulerats i vad hans symfonier och symfoniska dikter egentligen berättar, vilka skeenden de återger, vilka landskap de illustrerar och om han hämtade sina melodier från finska runosångare i Karelen eller från svenska och finska folklåtar i Finland. Sibelius intresserade sig inte för sådant. Han förnekade alltid bestämt varje tillstymmelse till programmatiskt innehåll i någon av hans orkesterkompositioner. Vad de alla däremot återger är stämningar, som Sibelius upplevde när han läste Kalevala och umgicks direkt med naturen. I sitt tonspråk tolkar därmed Sibelius in svåråtkomliga mysterier, som han upplevde direkt i naturen och förstod på ett unikt sätt, så att man ofta får den uppfattningen att det i förhållandet mellan Sibelius och Finlands natur fanns en ömsesidig förståelse, som just enbart dessa två, Sibelius och naturen, hade gemensamt och delade med varandra. Därmed behövde Sibelius inte andras melodier utan hämtade sina egna direkt ur naturen. Inte en enda av Sibelius melodier kommer någon annanstans ifrån. Å andra sidan kan man inte förneka en viss episk natur i Sibelius orkestrala Kalevaladiktning, men också här har Sibelius inte velat återge faktiska episka skeenden i Kalevala utan snarare de mystiska stämningar som Kalevalaepisoderna inspirerat Sibelius som åhörare till och läsare av. Här är en djupt mystisk förståelse för livets innersta väsen i själva den levande naturen och i det urgamla Kalevalaeposets mystiska tillkomst som Sibelius var i unik psykologisk besittning

av. Det finns ingenting konkret i Sibelius musik. Allt är bara återgivandet av stämningar och känslor, som Sibelius subjektivt uppfattat inför naturen och inför urdiktverket Kalevala.

Som en så renodlad känslomänska var Sibelius oerhört sårbar. Första världskriget innebar hans livs kanske svåraste prövning, då han av inbördeskrigets barbariska realitet i Finland isolerades i sitt hem och inte fick gå utanför tomten i månader, vilket var ett katastrofalt ingrepp i hans absolut nödvändiga tanke- och rörelsefrihet som tonsättare och naturfilosof. Vilken tonsättare har någonsin kunnat komponera i ett fängelse? Det är svårt att finna något motstycke till en sådan fatal tonsättarsituation efter Heinrich Schütz i trettioåriga kriget. Sibelius magrade 20 kilo och blev inte färdig med den femte symfonin, som han inlett 1914, förrän 1919. Det svåraste momentet under krisen var väl när hela hans hus genomsöktes efter undångömda vapen, vilket Sibelius upplevde som en oerhörd hemfridskränkning - samma upplevelse och reaktion erfor Stefan Zweig 1934, vilket denne tog så hårt att han för alltid lämnade sitt hem i Salzburg. Man kan krevera för mindre, om man är en fullblodskonstnär. Sibelius nöjde sig som sagt med att magra 20 kilo.

20-talet blev därefter mera tunnsått av hans kompositioner, den sista sjunde symfonin fullbordades i mars 1924, samma år avled den andre siste kvarvarande melodiske klassikern bland kompositörer Giacomo Puccini, 1925 kom den sista tondikten "Tapiola" opus 112, och hans sista opus blev 116 fyra år senare. Den siste melodiske klassikern tystnade självmant i en värld som höll på att dränkas av omusikaliska dissonanser inom både kultur och politik.

"Tapiola" opus 112 må anföras som det sista och främsta exemplet på Sibelius speciella naturdiktningmystik. Det är ingen episk dikt ur Kalevala han återger, utan det är enbart stämningen av den nordiska skogens djupt och innerligt levande urtidsmystik. Kompositionen är kanske Sibelius mest geniala, den är helt uppbyggd på ett enda tema som är det mest koncentrerade tänkbara, och av dess enkla fyra toner (inom en kvarts intervall) bygger Sibelius upp en överväldigande magisk väv av oerhörd verkan. Det är bara naturkraft och -magi från början till slut och inga matematiska konstruktioner.

Sibelius slutade komponera i 60-årsåldern. De flesta kompositörer blev långt ifrån så gamla. Han slutade självmant komponera när han slutade höra melodier i världens dissonanser. Han slutade alltså av helt naturliga skäl. Han fortsatte dock att söka sig bort från världens och mänsklighetens futtiga tafatheter för att alltid ha kvar sin bästa och kanske enda riktigt förstående vän i naturen. Han blev 91 år gammal, (1865-1957).

Skärgårdsintermezzo i Östra Nyland

Vind: väst. Vindhastighet: 18 sekundmeter. Vackert väder och klar sikt, tills vinden vid middag blev mera nordvästlig. Nordvästan är den enda svåra och farliga vinden i Finland, vid vilken nästan alla drunkningsolyckor inträffar.

En kanotist var ute i havsbandet. När vinden friskade i och byarna blev för överväldigande svåra blev också sjön ovanligt grov, och kanoten fylldes gradvis med vatten, som inte gick att ösa. Till slut var det ingenting annat att göra än att simmandes bogsera kanoten in till närmaste skär. Runt kanotistens fötter snärjde sig då en fånglina, så att rörelsefriheten begränsades till armarna. Hade kanoten sjunkit hade kanotisten gått till botten med farkosten. Som väl var flöt den, och kanotisten kunde dyka för att befria sig och därefter simma med kanoten i land.

Från stranden ser han då en roddbåt med en ensam roddare kämpa i vågorna. Trots den ojämna kampen har roddaren god fart men uppfattar inte den

skeppsbrutne på stranden då han hela tiden måste koncentrera sig på hur han sätter årorna i den mycket svåra sjön. Han rör i sidavind med svår drift mot sydost.

När kanotisten omsider kommer hem till Bockhamnen med en kanot som fått en del sprickor sitter roddaren där på besök och tar igen sig. Han har kommit från Sandö längst ut mot havet i sydväst, och på grund av den hårdnade och nordvästvridna vinden var det omöjligt att ta sig hem mot norr från Sandö. Ett sällsamt möte mellan två skeppsbrutna och ledbrutna kolleger.

Ett råd: ge er inte ut i hård västlig vind i kanot eller roddbåt, för vinden kan vrida till nordväst och hårdna. 18 sekundmeter är inte att leka med.

Kanske roddaren och kanotisten nästa år paddlar till Digskär tillsammans?

"Jagad" med Harrison Ford

Vid mitten av 60-talet förekom det en svartvit televisionsserie som varje vecka inleddes med hur David Janssen fann sin fru mördad, fälldes för mordet, råkade ut för en havererande fångtransportbil och råkade vid flykten därifrån varje vecka ut för att ramla i samma dypöl. Serien var omåttligt populär, och efter några års uthärdande av dessa inledande strapatser och andra vecka efter vecka fick man äntligen veta vem som verkligen hade mördat den stackars oskyldige läkarens hustru.

Efter nästan trettio år har nu denna serie blivit film med Harrison Ford, och man får på bara två timmar se hur mordet går till i detalj, hur fångbilen havererar i detalj med tågolycka på köpet, hur doktor Kimble inte ramlar i någon dypöl men väl tumlar ut i ett förkrossande högt vattenfall, medan man inte får någon direkt klarhet i hur mordet på hans hustru egentligen ägde rum fastän man får fast mördaren, som förstås var hans bästa vän. Man får bara uppleva hur hela mordintrigsnystanet försvinner i en härva av läkarintriger.

Det stötande med filmen är hela upprinnelsens orimlighet. Mrs Kimble mördas av en man som själv saknar motiv för mordet och som bara agerar på andras order. Fastän det finns tydliga indikationer på att doktor Kimble är oskyldig döms han till döden för mordet och förs han bort för att avrättas, vilket bara hade varit möjligt om han råkat ut för Amerikas sämste advokat, vilket en känd kirurg knappast kan göra.

Detta utgör lyckligtvis de värsta orimligheterna, som dock ändå i viss mån fortsätter genom hela filmen genom att den fylls av korkade och skjutgalna poliser som drar revolver inför minsta knäpp i väggarna och aldrig tvekar att avfira dem direkt mot människor. Polisernas orimliga dumhet kulminerar i det massiva uppståndet av miljardresurser (finkamning av vidsträckta geografiska områden, massuppstånd av polisbilar, helikopterjakt och mobiliseringen av en ansevärd del av hela USA:s ordningsmakt) för att sätta fast en enda mänska som kan vara oskyldig. Om detta är en korrekt bild av Amerika är det ganska förskräckligt.

Man drar sig till minnes att Amerika fortfarande applicerar dödsstraff mot vissa dömda individer fastän flera av dessa visat sig vara oskyldiga efteråt och åtminstone inte överbevisade. (Vi såg nyligen Susan Hayward i en film från 50-talet av Robert Wise i en sådan autentisk roll. Alla hennes bödlar var till slut övertygade om hennes oskuld i ett mord som hon inte ens visste om, men de avrättade henne ändå.) Man drar sig till minnes att Amerika alljämt excellerar i vålds- och brottsstatistik och att man fortfarande får bära vapen utan licens som om landet fortfarande kryllade av skalplystna rödskinn. (De flesta lär numera vara utrotade.) Man drar sig till minnes att det bara är Amerika som använt atomvapen i krig och det två gånger dessutom och det mot ett folk som redan var besegrat och som redan vädjat om fred, och att dessa atombombars användning mest ångrades av deras egen konstruktör Robert Oppenheimer, som därför blev betraktad som nästintill en landsförrädare efteråt.

Man drar sig till minnes att allt människovärde i Amerika bara mäts i pengar, och att många resenärer i Amerika observerat, att man i Amerika ännu aldrig lärt sig respektera andra mänskors känslor. Man bara tutar och kör och tar vid behov hand om överkörda lik efteråt, om det visar sig nödvändigt. Det är kanske för att amerikanerna aldrig lärt sig att akta sig för att såra varandras känslor som de så gärna och så snabbt lärt sig att dra revolvern i stället.

Detta må vara en stygg ironi av en filosof som kanske blivit en aning bortskämd av tibetanska lamors förståndigare moral på sistone, men Harrison Ford är i alla fall en pålitlig skådespelare och gör sin roll alldeles utmärkt, vilket även filmens alla andra aktörer gör. Den är även kryddad med en god portion humor, vilket behövs i så kroniskt trista miljöer som Chicagos storstadsöken, (filmen har inte en enda glimt av solsken att bjuda på,) och om filmen syftar till att rikta kritik och uppmärksamhet på det här med dödsstraff och polisövervåld så kanske den har en mening. Annars är den mest bara sevärd för Harrison Fords skull.

Den anonyme prenumeranten

Torsdag den 18 augusti betalade en prenumerant in sin avgift för Fritänkaren direkt i kassan på postkontoret vid Avenyn i Göteborg. Problemet är att prenumeranten är anonym, då han inte ens satt ut sitt avsändarnamn, och då detta postkontor är det mest centrala i Göteborg, vilket avsevärt försvårar spårandet. Vi vill be denna prenumerant att höra av sig och uppge sitt namn (konfidentiellt, om så önskas,) så att vi regelbundet kan sköta våra åligganden som distributörer till samtliga betalande prenumeranter, även om de officiellt vill vara anonyma.

redaktionen.

Winterreise - avslutning.

En tjeckisk familj i Venedig belyste situationen i öst på ett mycket åskådligt sätt. Fadern berättade på några minuter en hel roman om sitt liv, han hade tjänstgjort i kriget som ung man och haft ohyggliga erfarenheter först som soldat i tyskarnas led mot ryssarna och sedan i ryssarnas led mot tyskarna. Han kunde inte säga vad som hade varit värst: nazismen eller kommunismen, men han ansåg den moderna rockmusiken vara lika illa som båda. Efter krigsslutet hade det tagit rätt så lång tid innan han kunnat komma hem igen, och hans familj hade inte vetat om han var levande eller död. När han slutligen kom hem kunde de inte tro att det var han förrän de hade fått känna på honom. Han talade flytande tyska, franska och engelska utom tjeckiska och ryska och ville gärna studera italienska, vilket jag varmt rekommenderade honom att göra då det inte skulle vara svårt för honom. Egentligen är det ju bara det oändliga ordförrådet och verben som erbjuder någon svårighet i italienskan.

Beträffande situationen i öst var han mycket pessimistisk och målade gärna fan på dörren. Samtidigt hade han mycket att berätta om det religiösa uppvaknandet i öst, som utbreder sig överallt som blommor ur asfalt, som efter att i sjuttio år varit begravt levande plötsligt spricker ut som en hel lustgård. Framför allt märks detta i Ryssland. Religionen har blivit levande igen och kanske mera levande än någonsin. Även mina bulgariska vänner var av den mening att religionen i öst inte bara höll på att kompensera sig själv för alla sina år under jorden utan även hela det fatala politiska 70-åriga misstaget. I Ryssland, Rumänien och Bulgarien är det ortodoxin, i Polen och Ungern är det katolicismen, i Tjeckoslovakien och Östtyskland är det

protestantismen, och i Serbien utgör ortodoxin det största motståndet mot regimen. Troligen kommer Ryssland att kunna undvika ett inbördeskrig just genom att religionen har blivit så levande igen: kristendomens solidaritet kompenserar kommunismens fall och sträcker sig längre än några meningsmotsättningar och schismer.

Tvärtom är fallet i den muslimska världen. Turkiets exempel utgör kanske räddningsplankan. Dess regim är helt sekulär, och religionen i Turkiet tas inte på allvar utom av de mest primitiva. Turkiet avhåller sig klokt från att blanda sig i konflikter utomlands (som den mellan Armenien och Azerbadjan) och utvecklar hellre sin diplomati och håller fast vid Nato och Amerika. Överallt annars i arabvärlden höjer fundamentalismen ett allt argare, blodigare och fulare ansikte, som allt fler avskräcks av. Salman Rushdie-affären har satt i gång en lavin som kan få hela islams trovärdighet att rasa, och de som kämpar mot denna lavin främst från iranskt håll sparkar fåfängt mot det som kliar: de skjuter vilt omkring sig för att bli av med sina egna löss, vilket inte är rätt lösning på problemet. En lösning vore i stället det turkiska exemplet: en klar sekularisering av staten och avskiljandet av all religion från all politik. Detta är också den enda möjliga vägen för Indien ut ur sina problem. Receptet är klassiskt italienskt: det formulerades av Dante i början av 1300-talet och var då den enda vettiga lösningen på Italiens problem.

Kvar står det olösliga problemet Israel med det olösliga palestinska problemet, som bara tornar upp sig mer och mer. Avspänningspolitik åt vilket håll som helst är nödvändig i området, och ett steg i rätt riktning vore upprättandet av en kurdisk sekulär demokratisk nationalstat. Fransmännen och engelsmännen begick ett misstag när de glömde bort eller ignorerade kurderna i stymningen av Turkiet, och det är aldrig för tidigt eller för sent att rätta till det misstaget. De har ett eget språk och en egen kultur som ingen av de andra folken eller staterna har, och endast i Armenien får kurder använda sitt eget språk. Jag kom tyvärr aldrig till Van och fick aldrig träffa min armeniska kontakt där, men jag fick i stället detta brev:

"Käre vän, Jag är verkligen ledsen över att du inte klarade det, eftersom vi verkligen hoppades att du skulle komma till Van och prata med oss om den armeniska situationen, för alla människor i världen känner väl till det kurdiska problemet, men de vet ingenting om armenierna, som bokstavligen utplånades ur sitt eget land av turkarna på 20-talet, vilket land sedan ockuperades av turkar och kurder, men landet kallas fortfarande geografiskt för Armenien fastän nästan inga armenier lever där längre. Van är en gammal armenisk huvudstad, det är inte någon kurdisk stad och har aldrig varit det, men kurderna gör mycket våld och oväsen, så världen lyssnar till dem och ignorerar de utplånade armenierna. Så kurderna får säkert sitt eget land och sin egen stat i framtiden, men hur blir det med armenierna? Om kurderna en dag får hela sydöstra Turkiet, då borde den nordöstra delen rätteligen tillkomma armenierna, som bodde här långt innan turkarna kom in från Asien. Det var dessa problem vi ville diskutera med dig, och vi beklagar djupt att snöstormar hindrade dig från att komma, medan det samtidigt var snällt av dig att kunna ringa från Ankara och berätta om saken. Vi ber dig att försöka komma igen någon annan gång. Armenien behöver varje vän det kan få.

Med kristen god vilja, etc."

Fastän den kurdisk-armeniska resan inte lyckades helt blev dock försöket resans höjdpunkt. Den oförglömliga situationen uppe i bergen i landet Ingenstans med bara rykande antarktisk snöstorm överallt, med 80 människor instängda i en buss i 24 timmar utan radio, utan toalett, utan annat att dricka än snö och med en chaufför liggande över ratten skakande i gråt, ensam ansvarig för alla dessa människors liv

och fullständigt besegrad av elementen, och den kontaktsituation som uppstod mellan dessa 80 människor fastän jag inte kunde ett ord turkiska och de inte ett ord engelska, var utan tvekan i all sin fruktansvärdhet resans största upplevelse. Den näst största var att få komma med båt över Bosporen från Asien till Europa och se Konstantinopel växa fram ur dimmorna.

I Venetien är katolicismen mera ortodox och seriös än katolicismen för övrigt. Det ser man inte minst på det bysantinska inflytandet i Venedig och mest då i den säregna Markuskyrkan med sina många kupoler, sitt tunga gyllene inre, sina bysantinska mosaiker och sin oändligt rika och mångsidiga utsmyckning. Påven Johannes XXIII var venetianare, och få påvar har så drastiskt på så kort tid kastat in hela den katolska kyrkan i en så våldsamt utveckling och förnyelse. Venedig förblir ett oupphörligt problem och dåligt samvete för världen, men någonting kan man alltid göra. Exempelvis kunde man stoppa till stadens blindkanaler, alla dessa små kanaldiken som inte leder någonstans och bara samlar smutsigt vatten. Alla dessa ohälsosamma blindtarmar kunde man blockera, dränera och fylla ut, vilket skulle ge hela staden en bättre stabilitet, om det bara gjordes konsekvent i hela staden. Det skulle varken vara svårt eller särskilt dyrbart. Naturligtvis skulle de blindkanaler som faktiskt används och som försköner idyllen lämnas i fred.

Vad skall man då säga om tillståndet i Italien för övrigt? Ciccilina sitter inte längre i regeringen, och därför får andra länder inte längre mycket nyheter om Italiens regering. Intressant är att fler och fler regeringsråd och riksdagsmän hamnar i fängelse för mutskandaler, så att premiärministern redan har alla sina soptunnor fyllda och ingenstans att kunna placera en ny avskedad regering. I Palermo ligger fortfarande hamnkvarteren, stadens dyraste tomter, obebyggda efter att ha bombats sönder under andra världskriget. Teatro Massimo i Palermo, en gång en av världens främsta operascener, är fortfarande under restaurering, som den varit under de senaste 18 åren. Kollektivtrafiken är ett kapitel för sig: sprider sig ryktet att en kontrollör kommit ombord på en buss flyr genast alla passagerarna i panik vid nästa busshållplats och tar en annan buss, och kvar blir bara de 4% som betalat sin bussbiljett. Men det är intressant att konstatera, att Bach, som var protestant, är mycket spelad i italienska kyrkor och nästan helt dominerande inom den italienska orgelmusiken, och att Shakespeare på samma sätt nästan helt dominerar den italienska teaterscenen. Nästan hälften av hans skådespel tilldrar sig ju i Italien, och han tröttnade på att skriva först när han fastnade för djupt i mer nordiska och tunga ämnen som Hamlet, Kung Lear, Macbeth, Cymbeline och annat sådant som var mera grått än ljust. Kulturellt är Italien nog fortfarande nummer ett i Europa och världen och kommer nog att så förbliva, inte minst hantverksmässigt.

I norra Italien blev det åter Winterreise. Alperna badade i täta snöfall och jullandskap. Norden erbjöd åter sin gamla snålblåst, sina abnormt höga kostnader, sin perfekta men stela organisation och sin mänskliga strävan efter ensamhet. Trots den sol som först framträtt andra dagen i Athen och sedan varat ända till Verona förblev resan en melankolisk Winterreise. Tre vänner och kontakter uppoffrades på vägen: min gamle 89-årige kollega René i Provence, mina vänner i Paris och min kusin i Wien. Men ingen av dem hade känt Aurelio. Summeringen av Verona blev fem nätter hos släktingarna, vilket blev resans mest nödvändiga och viktiga kapitel, då de verkligen sörjde Aurelio. Det gäller att bygga vidare på kontakten med släkten i Italien fastän dess grundsten inte längre finns.

Till slut någonting helt annat: Iran. Min iranska kontakt gav en mycket belysande bild av den oerhörda politiska katastrof som drabbade Iran 1979 när Shahan fördrevs och utvecklingen i landet kördes tillbaka fem hundra år. Under de följande tio åren förstördes systematiskt landets hela civiliserade struktur, genom att allting kom av sig, allt färdigt förstördes, den persiska valutan försämrades 2500 gånger (så att 2500

riad från Khomeinis tid motsvarade 1 riad från Shahens tid,) sjukhus förstördes, skolor stängdes, inbördeskrig uppflammade i hela landet, det blev krig med Irak som varade i åtta år och krävde miljoner människors liv utom många städers utplåning, och all kultur, religion och tradition utplånades och undertrycktes utom det fundamentalistiska barbariet, som körde över hela landet som en ångvält och urskiljningslös massmördare. Även Bahai-rörelsen, den mest toleranta och universalistiska formen av islam, som predikar fred, kärlek och icke-våld, bannlystes och förbjöds, och dess medlemmar avrättades.

Hur kan man bygga en stabil stat på sådana grunder? I Iran finns det fortfarande 100,000 judar, 500,000 armenier och 20 miljoner turkar utom alla miljoner militanta kurder, som aldrig upphört att slåss för sin självständighet mot alla stater i området. Khomeini förödde och utarmade landet och lämnade efter sig ett vacklande vrak på stormiga vågor. Mer än 50% är analfabeter, och fundamentalismens herravälde beror enbart av stödet från denna majoritet av dumma, okunniga, förledda och förförda offer för en hänsynslös indoktrinering och masshjärntvätt. Shahen representerade inte världens bästa, klokaste och mest rättvisa regering, men i jämförelse med vad som följde framstår Shahens regim som ett förlorat paradiset.

Kort sagt, idag framstår Iran som världens ondaste stat fastän den efter Khomeinis död har modifierat sig något. Parallellregimer, som Saddam Husseins Irak, överste Khadaffis Libyen och regimen i Khartoum, som alla stöder sig direkt på Koranen, får islam att framstå som den mest monstruösa av alla religioner, en religion som slagit fel totalt från början. Situationen är katastrofal genom att fundamentalister inte kan lyssna: kritik besvaras de med fusiljering. Deras agenter mördar flyktingar, politiker, författare, journalister och oskyldiga över hela världen och har utarbetat en skicklig teknik i att inte åka fast. Ett typiskt exempel är sonen till den ende kurdiske premiärministern för ett fritt Kurdistan någonsin, som lever under hemlig adress i Sverige, vilken uppdagades av fundamentalisterna, som gav honom en brevbomb, som han själv klarade sig ifrån genom att det blev hans hustru som råkade tömma brevlådan den dagen, varpå bomben utlöstes och hon dog. Iran är en terroriststat så länge den förblir fundamentalistisk. Enda medlet mot sjukdomen är information, upplysning, utbildning och bearbetning genom massmedia och sanktioner.

Hela resan (26 dagar) kostade 5500 kronor. Samtliga dessa anteckningar är från slutet av mars. Sedan dess har vår vän Aziz Nesin, den gamle turkiske socialistfarbrorn med barnhem och eget förlag som skulle ge ut Salman Rushdie på turkiska och som också gjorde det, råkat ut för ett bombattentat av fundamentalister. Aziz Nesin klarade sig, men många oskyldiga dog. Vad säger Koranen om omotiverat massmord på oskyldiga? Ingenting.

Värst är dock det återupptagna turkiska kriget mot kurderna, som vidtog på nytt i värre raseri än någonsin efter en vår som åtminstone delvis trodde sig kunna hoppas på fred.

(28.2-25.3.1993)

Tre besvärliga frågor

"Försök inte, Christian. Din eulogi om din far är inte hela sanningen. Alla vet att han hade en del att invända mot din karriär och att du inte alltid heller välsignade honom. Om du är ärlig berättar du hela sanningen och inte bara det som är tilltalande."

"Din feighet vad anbelangar den scientologiska frågan är förvånande när du annars är så frispråkig. Varför sätter du lock på en debatt som du själv har startat?"

"Hur kan man få mer information om CCA? Dess verksamhet låter minst lika intressant som Amnesty International."

Tre värre och svårare frågor hade inte kunnat ställas oss, och dessutom har de förekommit upprepade gånger av olika personer. Vi ska se om vi eventuellt kan slå tre flugor i en smäll med att hålla oss till vad som hände under åren 1967-71, då allting avgjordes, men vårt enda syfte med att besvara dessa tre besvärliga frågor skulle då vara att eliminera missförstånd, och det måste bli i ett annat nummer. Idag kan man med en viss rätt hävda, att allting var en viss persons fel som dog den 28 februari 1986 - min fars födelsedag. Å andra sidan fick Olof Palme sina skolidéer från Amerika.... Utredning följer.

I nästa nummer bl.a.:

Nytt från Skrot- och Strulbanken
Astrologisk replik (till psykologen i detta nummer)
Johannes Westerberg om CCA

med mera.

Rapport från Tibet (2)

Fotografiskt katastrofresultat. Vid hemkomsten och framkallningen av sju filmer visade det sig, att katastrofalt många (ett hundratal) bilder hade misslyckats. Vid en närmare undersökning visade sig alla dessa bilder vara tagna på en exceptionell hög höjd (i regel över 4500 meter) medan bilderna på lägre höjder (Lhasa, Shigatse, Gyantse,) hade klarat sig. Således hade alla bilder från de underbara bergseremithyddorna i Tsurpu, de pittoreska och romantiska bilderna från Reting, de hisnande sköna bilderna från Tertrum, bilderna från bergsklostren Drigung Ti och Chelung, bilderna från spelen i Katsel med den tibetanska operan, och, värst av allt, alla resans vackraste bilder från Nam Tso gått förlorade. I princip hade alla resans vackraste bilder gått förlorade.

Ett råd till andra som reser till platser med olikartade atmosfäriska förhållanden: kontrollera att er kamera fungerar tillfredsställande vid varje filmbyte. Ha en reservkamera med er om något skulle hänga upp sig. Och tydligen är det nog tyvärr så, att ju känsligare och mer högteknologisk en kamera är, desto ömtåligare är den, och desto lättare får den fel som inte märks förrän när det är för sent. På mer klimatologiskt krävande resor är det kanske därför att rekommendera att man har en så enkel och tålig kamera med sig som möjligt. Jag hade en sådan med mig, men dumt nog litade jag på den kamera som var finare.

Om grälet med Johannes.

Som vanligt inleddes vår återförening med förhör och gräl från hans sida. Han ville veta allt om föreningen som jag reste med, och när han fick höra att 50% av deltagarna utgjordes av kvinnor och barn ville han inte mer höra talas om att ha något att göra med någon annan än mig i sällskapet.

"Du vet ju att alla som ses tillsammans med mig i ett land som detta riskerar att råka ut för problem. Även om jag aldrig har åkt dit så kan jag mycket väl en gång göra det, och i så fall åker alla dit som haft med mig att göra. Skulle jag bli gripen av kinesiska myndigheter för att jag vistas här med förfalskade papper skulle jag

antingen omedelbart utvisas, sättas i koncentrationsläger eller avrättas som spion. Och alla som kände till mig skulle få liknande problem. Vi får inte riskera säkerheten för dessa sju kvinnor och barn."

Därmed var den saken slutdiskuterad. Hans stora gräl på mig gällde naturligtvis som vanligt mina ekonomiska utgifter.

"30,000 kronor! Och så mycket går du med på att betala för ett besök till Tibet fjättrad till en utländsk turistgrupp när du mycket väl vet att du tillsammans med mig kunde få uppleva hela Tibet med alla dess kloster gratis! För de pengarna hade du kunnat göra fem olika resor till Indien under sammanlagt fem månader!"

Han hade svårt för att komma över detta. Mina ursäkter, att det var mitt första besök i Tibet, att det även inkluderade Kina och att det var en fullkomligt säker resa hjälpte inte mycket. Det som han hade svårast för att förlåta var att jag inte kunde lita på honom och anförtro mig åt hans ansvar, att jag trodde så lite på honom. Det fanns ingenting jag kunde ursäkta detta med.

"Käre Johannes, Naturligtvis hade du rätt i att resans pris var mer än vad jag hade råd till och att det fanns billigare alternativ. Jag visste samtidigt att jag tog risken att jag skulle få ångra utgiften efteråt, men nu efteråt ångrar jag ingenting. Jag kom trots allt billigare undan än någon annan i Skolföreningen, och framför allt: att resa med denna förening var enda sättet att resa säkert och göra resan legitimt. Jag hade en konkret grund att stå på som var bergsäker och kunde tack vare det orientera mig i större delen av centrala Tibet och dessutom fritt ta del av er konferens under fler lediga dagar i Lhasa än vad du eller jag hade räknat med. Förlåt att jag inte litade på ditt råd och beskydd den här gången utan i stället lät mig bli beroende av en skolförening, men vi kan ta skadan igen i framtiden. När vi träffas igen i Indien i höst, vilket jag hoppas på och ser fram emot, kan vi ha obegränsad frihet att noggrant konferera på alla punkter som vi tidigare försummat och som tarvar uppmärksamhet."

Hela resan inklusive allt kostade mig 31,000 kronor, vilket var mindre än vad den kostade för de andra svenskarna. Min insamling före resan inbringade 1665 kronor, vilket jag ödmjukast och innerligast tackar de 10 givarna för, som alla fick tackvykort från Lhasa daterade den 2 juli. Några, som inte hann få fram sina gåvobelopp i tid, fick sina vykort i efterhand.

20,000 kronor lånades av vilka 5000 redan har återbetalats inklusive ränta.

Därmed fortsätter vi den fingerade skolföreningsdeltagarens intryck av sin resa i Tibet med mig som rumskamrat. Han återger ingenting alltför exakt och hans uppgifter är inte alltid alldeles tillförlitliga, - han är ju bara en turist som skickats på en så lång resa som möjligt av sin läkare, för att få honom att komma över en svår chockupplevelse. Emellertid är sedan mina inflikade dokument senare desto mera exakta.

4.

Vi besökte Holiday Inn idag, det fulaste huset i hela Lhasa, en monstruös betongbunker, som då är stadens lyxhotell nummer ett. Dit kommer mest rika föräldrade amerikaner, som då får sin existens vadderad i bomull med egna guider, som givetvis är kinesiska. De får leva fullständigt isolerade på detta lyxhotell med tillgång till alla tänkbara moderna bekvämligheter, så att det blir omöjligt för dem att klaga. Den egna kinesguiden serverar dem sedan Tibet på sitt sätt och ger dem den kinesiska vetenskapligt vederhäftiga versionen av Dalai Lamas dumma landsflykt, tibetanernas tacksamhetsskuld till kineserna som byggt vägar och sjukhus och

industrier åt dem, kulturrevolutionens nödvändighet i ett så efterblivet land som Tibet där munkarna tog alla landets rikedomar medan folket fick svälta, och så vidare. Meningen är att amerikanerna sedan ska resa hem och veta allt om Tibet och sprida sin förstahands-expertiskunskap i Amerika, som ger Kina pengar.

Bakom Holiday Inn finns ett annat hotell som heter Tibet Hotel. Även detta byggdes av kineserna med kommunismens medel och underhölls och betalades av kommunismen och hölls i perfekt modernt skick fastän gästerna uteblev. Efter 1989 fick verksamheten läggas ner då även pampar från Östeuropa och Sovjetunionen uteblev.

Naturligtvis har kineserna även gjort sitt goda i Tibet, och deras insatser har varit direkt berömliga när det gäller organisation av landet, byggandet av vägar och sjukhus, öppnandet av landet för världen, införandet av telekommunikationer och annat sådant. Endast deras industrialisering av Tibet kan ifrågasättas, då detta blev ursäkten för Kina till att plantera in en kinesisk befolkning i landet, som varken tibetanerna ville ha eller landet orkade med, och som genom kulturrevolutionen urartade till rena folkvandrings- och barbarinvasionen.

Problemet är den totala oförenligheten mellan kinesisk-kommunistisk materialism och den tibetanska religionen. Problemet och tragedin är gigantiska och oöverskådliga. Kineserna försvarar plundringen och förstörelsen av 6246 kloster med att dessa kloster utsög folket som fick svälta medan munkarna bara mumlade sina böner och samlade guld. Denna fördom avslöjar en total saknad av intresse för att sätta sig in i tibetanernas sätt att leva, en total okunnighet och en total motvilja mot att skaffa sig kunskap. Argumentet i sig saknar inte en viss förnuftig och mänsklig logik, men ingenting kan förmildra statistikens obönhörligt sakliga siffror: 6246 kloster förstördes så att bara 13 blev kvar, och klostren råkade vara Tibets hela undervisningsväsen och universitet. I Drepung, en gång världens största kloster som en hel stad med 12,000 munkar, har de kinesiska myndigheterna bestämt att det bara får finnas 400 munkar. Kineserna betraktar det tibetanska munkväsendet som roten till allt tibetanskt motstånd mot kineserna, men de inser inte att de själva är skyldiga till att ha skapat detta envisa motstånd genom sina metoder.

Det är högst troligt att även till exempel engelsmännen hade kunnat organisera Tibet och förse det med elektricitet, sjukhus, vägar och telekommunikationer, och om engelsmännen hade fått göra det är det knappast troligt att de hade förstört 6246 kloster och planterat in en engelsk folkmängd på 50% av landets befolkning som ett led i moderniseringen. Snarare hade de vinnlagt sig om att bevara vartenda kloster exakt som det var i avsikten att snarare locka lönsamma turister till landet än att skrämja bort dem. I stället för att slå vakt om alla landets skattkammare och pittoreska kloster så plundrade kineserna samtliga kloster innan de brutalt förstörde dem genom bombning eller metodisk rivning, tvingade de motvilliga kineser i miljoner att våldföra sig på landet genom tvångsimmigration och stationerade de en väldig armé på c:a 500,000 man som en kronisk förtryckare och våldsförvaltare, som landet aldrig ens har kunnat försörja. Aldrig har en ockupationsmakt skämt ut sig mera efter Nazi-Tysklands fall. Här kommer det viktiga förhållandet fram att Kina inte är någon demokrati. Det styrs sedan årtusenden av dekret som kommer ovanifrån och som inte får ifrågasättas då de genom den makt som ligger bakom dem ju självfallet är ofelbara. Så var det redan på Shih-Huang-Tis tid, han som förstörde alla böckerna och offrade en femtedel av hela Kinas befolkning på att bygga den Kinesiska Muren, och så var det fortfarande på Mao Zedongs tid, han som tvångsindustrialiserade hela Kina och försökte utrota alla småfåglar, så att det uppstod en hungersnöd genom alla skadeinsektsexplosioner som dödade 43 miljoner kineser, och han som genomförde kulturrevolutionen som ett led i det ambitiösa försöket att utrota världsreligionen buddhismen, världens mest toleranta, livsbejakande och förståndiga religion, som inte ens missionerar.

Endast därför kunde kinesernas våldtäkt på Tibet lyckas: tibetanerna gjorde i regel inget motstånd, då religionen förbjuder dem bruket av våld. Tibetanerna är av naturen ett öppet, vänligt och lyckligt folk med stor humor, som fortfarande gärna ler trots 42 års ockupation, medan man sällan möter en lycklig kines. Man ser tvärtom mer betryckta och sorgmodiga kineser än leende och harmoniska sådana.

Eftersom tibetanerna tillät kineserna att ockupera Tibet 1951 utan motstånd såg också hela världen ingenting ont i det, och Mao lovade ju till och med att befria tibetanerna från deras fattigdom. Men den stora inkonsekvensen i Maos politiska filosofi, budskap och ageranden kom skrämmande tydligt fram inför hela världen genom aggressionerna mot Indien 1962 på två fronter, i Kashmir och i Assam. Vad tusan menade sig kineserna kunna åstadkomma för gott genom att invadera Indien, som dittills varit Kinas bästa vän och till och med dess störste sympatisör? Före det hade tibetanerna redan fått erfara kinesernas mening med "befrielse", som i praktiken bara innebar utsugning av landet, förslavning av befolkningen och metodisk förstörelse av all dess kultur.

Att den kinesiska närvaron i Tibet inte är önskvärd av tibetanerna är alltför tydligt och kommer ständigt att förbli det. Kineserna har givit tibetanerna för djupa hjärtesår utan anledning för att Tibet någonsin skall kunna komma över det. Samtidigt förstår man kinesernas argument att den kinesiska civilisationen i Tibet nu inte längre bara kan skrotas. De måste lära sig existera sida vid sida, och det kan de bara göra om Kina gottgör sina misstag.

Och vilka spännande kontraster leder inte detta till i huvudstaden Lhasa, där tre olika befolkningar lever helt åtskilda från varandra i sina egna kvarter av staden: tibetaner i det underbart oordnade centrum, kineserna i den geometriskt strikta staden öster därom och muslimerna i de västra utkanterna. Och alla samlas de inbördes för att intrigera mot varandra: kineserna odlar sin paranoia och kör hårt med sin propaganda och myndighetskontroll, tibetanerna vittnar om sina martyrer inför nyfikna västerlänningar, och muslimerna skaffar sig allt tätare band med den lika förtryckta muslimska majoriteten i det kinesiska kärnvapensprängningsområdet Sinkiang, (egentligen Turkestan: "Sinkiang" är kinesiska och betyder "Ny provins".) Och mitt i denna smältdegel av kolliderande ideologier anordnas det en hemlig religiös-politisk konferens med deltagare från Mongoliet, Manchuriet, Turkestan, Tibet, Indien, Iran och även Kina i ett försök att komma till rätta med problemen, som bara ökas av att en sådan konferens är fullständigt olaglig och oönskvärd ur kinesisk myndighetssynvinkel, av att ingen ännu vet om konferensdeltagarna över huvud taget kan träffas, då alla är så väldigt uppbundna av sina egna grupper, och då denna konferens verkar fullständigt omöjlig att organisera och genomföra. Och allt tycks hänga på två svenskar, av vilka den ena är i Tibet olagligt och inte får kompromettera sina buddhistiska munkbeskyddare, och den andra, vars ansvar det är att dokumentera det hela, inte får kompromettera den kulturförening som han reser med och som han endast lyckats komma till Tibet genom.

5.

Idag besökte vi klostret Yerpa tre mil öster om Lhasa vid vägen mot Ganden. Vägen var bitvis besvärlig: den var på andra sidan om floden knappast bredare än bussens hjulbredd, den var bitvis översvämmad och använd av vattnet som flodbädd, och en bro, som bara bestod av fyra trädstammar belagda med flata stenar, var så osäker att alla passagerare måste stiga ur bussen för att lägga mera sten på bron och vänta tills bussen kommit över, varvid bron båda gångerna blev ännu mer riskabel. Själva klostret låg på 4000 meters höjd, och de sista kilometrarna måste man vandra uppför. Klostret var ett av Tibets 6246 förstörda, det var helt och hållet lagt i

ruiner av kineserna, och kvar av de en gång 150 munkarna var bara 16, som bebodde de berömda naturliga grotterna i berget högt ovanför klostret. Dessa grottor erbjöd en hänförande utsikt mot söder över det nästan överkligt vilt romantiska landskapet med den breda floddalen i fjärran med till och med en medeltida fästning uppe på en klippa. Klostret var 1300 år gammalt och alltså från 600-talet och hade historiska minnen från denna Tibets storhetstid.

Hit flydde Palgyi Dorje efter att ha lyckats mörda konung Langdarma på 800-talet. Langdarma var tyrannen som försökt utrota buddhismen ur Tibet, och denne munk beslöt att ta lagen i egna händer. Vid en festival klädde han ut sig till en av dansarna, och i ett lämpligt ögonblick tog han fram pil och pilbåge ur kappan och sköt konungen till döds med den tredje pilen. Därefter flydde han på en svart häst, och även hans kappa var svart. Men han hade förberett sig väl. Kappan hade vitt foder, och hästen hade han svärtat med kol. När han red över floden vände han ut och in på kappan, så att den blev vit, och även hästen tvådades ren och vit i floden, och därmed lyckades han fly till Yerpa.

Men hans förföljare fick snart veta om hans list och att han dolde sig i Yerpa. De kom då dit, men han gömde sig men blev ändå uppdagad av en av förföljarna. Denne lät honom emellertid vara, Langdarma hade ju inte precis varit världens bästa kung, och sålunda kom Palgyi Dorje undan med tyrannmordet. Men han tillbringade resten av sitt liv under botövningar i ett annat kloster högt uppe i nordost i Amdo.

Från detta kom man hem till Luciano Pavarottis konsert i Central Park i New York som visades även i tibetansk TV. Två helt olika världar, och ändå inte oförenliga med varandra.

Min rumskamrat gick denna kväll inte ensam ut på stan som han brukade för att träffa sin kollega vid Barkhor. I stället satt han hemma och drack gott kinesiskt sött rödvin med oss. När vi var på tu man hand på rummet frågade jag honom om han tröttnat på att bli grälad på av kollegan. Han skrattade. "Inte alls," sade han. Han tog det bara lugnt nu emellan och berättade, att ingen av dem hade räknat med att de skulle kunna ses så ofta i Lhasa. Högst hade de räknat med tre dagar, och möjligheten att kunna ses och dryfta konferensaffärer varje kväll var en gudagåva. Han sade, att kollegan mycket väl förstod att hans gäst från Sverige måste utnyttja möjligheten att få utforska centrala Tibet och besöka alla de heliga platserna tillsammans med gruppen och dess kunniga tibetanska guide, och att det bara var bra att han gjorde det. I kväll regnade det dessutom, och då förstod teologen att min rumskamrat inte skulle komma. Det verkade på mig som om dessa två svenskar hade ett samförstånd utöver det normala, som om de förstod varandra utan att se varandra. Ett sådant samförstånd med en annan kan bara övas in genom många års samarbete och kan bara fortsätta fungera om den ena lyckas med att aldrig göra den andra besviken.

Dagen var inte utan strapatser. En av oss blev ordentligt rödbränd i ansiktet och fick en präktig portvinsnäsa, men han hängde bra med ändå och tog strapatserna hjältmodigt. En av de andra, en dam, föll i ett nässelnår och blev illa bränd på händerna och i ansiktet, och en annan, en av herrarna, blev biten av en hund så att hans byxor blev förstörda. Sådana galna hundar lär vara det enda i livet som Dalai Lama är rädd för. Annars gick allting väl, trots att det regnade mest hela dagen, och uppe vid klostret i Yerpa sken solen.

6.

Igår gjorde vi Potala, klostret Sera och det tibetanska medicininstitutet Mentsi Khang, som för min del var det intressantaste. I Potala, det världsberömda vinterpalatset för Dalai Lama, handlade det mest om att trängas tillsammans med

tusentals andra besökare och munkar. Det var Hongkongkineser, som tydligt stack av från normala kineser genom sina betydligt mer raffinerade klädstyrslar, det var förhatliga kinesiska militärer, det var västerländska hippies och yuppies, och det var annat löst folk. Trots palatsets ofantliga storlek var rummen, kapellen och korridorerna smala och trånga, så trängseln var betydande. Lägg till detta alla de flammande oljelamporna överallt och ingen ventilation alls. Flera i vår grupp blev svimfärdiga.

I klostret Sera norr om staden var det bara en annan turistgrupp som konkurrerade med oss, och de var greker. En hade kommit bort från de övriga och kom med i vår buss. Grekerna hade en engelsktalande tibetansk guide, vars redogörelser den grekiska gruppledaren sedan översatte till grekiska för grekerna. Klostret hade haft 5500 munkar och hade varit det näst största i Tibet. Nu var där i alla fall 400, och vi fick uppleva en del av dem debatterande i klosterträdgården. Ingen av munkarna hade gått in dit med skorna på utan lämnat dem utanför, medan vi och de grekiska turisterna klampade in med både skor och kameror och videos och nästan överträffade munkarna i antal. Munkarna var för fina för att protestera. För dem var deras egna filosofiska debatter vida mer intressanta än västerländska turisternas klumpiga nyfikenhet.

Den tibetanska läkarvetenskapen är helt och hållet biodynamisk och okemisk. Om något är fel på patienten går man först in och undersöker hans matvanor och ger honom en diet. Om det inte hjälper går man in på själva livsföringen. Om det inte hjälper med sundare levnadsvanor går man in på meditation och religiösa övningar. Först om det inte hjälper går man in för naturmediciner och kurer.

Min rumskamrat försvann ut på Barkhor, som låg intill, innan visningen var över. Han gick miste om akupunkturen och annat sådant. Den kinesiska kulturrevolutionen förstörde Lhasas tibetanska hälsovårdsinstitut genom bombning där det sedan urminnes tider låg på berget intill Potala, som enligt kineserna lämpade sig bättre för en TV-mast, som nu står där i stället, med vars hjälp kineserna övervakar alla tibetaner i Lhasa. De har även bevakningskameror utplacerade på lämpliga oåtkomliga hustak, och torget framför katedralen Jokhang bereddes plats av kineserna bara för att de bättre skulle kunna kontrollera folkrörelserna kring helgedomen.

På kvällen berättade vår reseledare att det följande dag skulle vara Dalai Lamas födelsedag och att det därför väntades kravaller. Gruppmedlemmarna ombads undvika dessa och inte gå ut och fotografera. Förra året hade det rått utgångsförbud denna dag, två av damerna från gruppen hade ändå gått ut och fotograferat och blivit både nersölade med tsampa och tagna av polisen som vanliga demonstranter, vilket inte hade varit bra för föreningens ställning och prestige. Han bad oss enkom att gärna minnas vad vi upplevde men att inte dokumentera det. I år hade det denna dag projekterats en avfärd mot Shigatse och Sakya, kanske enkom för att hålla gruppen utanför tibetanska politiska skeenden. Jag visste dock en som det aldrig skulle gå att försöka hålla utanför.

"Hur gick det idag?" frågade jag honom på kvällen. "Lyckades du träffa din vän idag?"

Det hade han lyckats med, och tydligen hade överläggningarna varit tillfredsställande. Teologen hade varit mera konstruktiv och inte grälat så mycket idag, de hade haft ett givande samtal och kommit ännu ett stycke på väg.

"Hur ställer du dig då till reseledarens anmodan att minnas men inte dokumentera?" frågade jag.

"Naturligtvis måste jag följa hans direktiv och respektera hans ansvar. Troligen blir det så att jag får dokumentera och sammanfatta konferensens samtal först efteråt när jag är hemma i Sverige igen. Vi kan inte riskera att jag passerar genom Peking och Kinas gränspolis med en mängd kontrarevolutionärt material, som kan försätta

både vår förening, Jokhangs munkar och kanske hela Tibets befolkning utom Kinas mongoler, muslimer och få återstående manchurier i en ännu svårare situation än hittills. Man vet ju aldrig. Det har hänt förut att kommunistisk gränspolis konfiskerat både filmer och dagböcker."

Emellertid kunde jag se att han ändå skrev flitigt i sitt kollegieblock, och jag var även övertygad om att ingen gränspolis skulle intressera sig för hans noteringar. Hans skrivstil var så liten att den nästan var oläslig, dessutom var det ju latinskt alfabet, och så skrev han ju dessutom åt fel håll och på ett språk som väl knappast någon kines ens kan identifiera.

fortsättning i nästa nummer.

Även en cyniker har ett hjärta

(William Somerset Maugham)

Det har sagts att han är en cyniker. Man kommer inte ifrån, att hans berättelser inte alltid är alldeles angenäma. "En villa vid Florens", till exempel, är en minsann så obehaglig historia som på sin tid förskaffade författaren åtskilligt besvär med processer, - den var ju direkt omoralisk och utgjorde en direkt förolämpning för att inte säga ärekränkning mot det Brittiska Imperiet. Vidrigast av alla hans romaner är väl "Magikern", en modern Frankensteinhistoria med så vederstyggliga vedervärdigheter att det lyckligtvis blir alldeles orimligt. Hans mest cyniska roman är väl "Mrs Craddock", - men hur är det egentligen med hans cynicism?

Han utbildade sig till läkare, och i två av hans romaner presenterade han sina erfarenheter som läkare - "Liza från Lambeth" och "Människans slaveri". Ingen av dessa romaner är någon cynisk historia. Tvärtom har de båda en både oväntad och djup medmänsklighet att uppvisa. Romanen "Den brokiga vävnaden" visar på samma sätt en djup förståelse för hur olyckliga kvinnor egentligen har det. När man djupare studerar Somerset Maughams briljanta historieberättarkonst och går bakom den rena underhållningsfasaden hittar man något helt annat än en cyniker. Man upptäcker att cynismen bara är en mask och den professionella underhållarens förställning inför det ytliga flertalet av sin publik - han vill synas cynisk för att kunna förbehålla sina verkliga egenskaper åt det lyckliga fåtalet som förstår.

I själva verket är Maugham en som bara intresserar sig för andra människor och inte alls för sig själv. Hans enda intresse i livet är att studera människor, utforska dem, fotografera dem själsligt och vända ut och in på dem för att kunna roa sig med att genom sin konst återge dem så levande och sanningsenligt som möjligt. Detta är hans enda ambition, och den har han lyckats med alldeles förträffligt. En sådan ingående människokunskap har man inte sett så mycket av efter Dostojevskij. Till skillnad från Dostojevskij håller sig dock Maugham till vanliga människor som det egentligen inte är så mycket med. Hans historier blir därmed ofta triviala, banala och tarvliga. Man saknar hos honom den härliga fantasiflykt som alltid är så upplyftande och befriande hos en äkta kelt som Nevil Shute. Men Maugham är mer besläktad med det franska. Han föds i Paris och bor mest i Frankrike, och hela hans kynne är mera galliskt syrligt och torrt än anglosaxiskt poetiskt och utsvävande. Det är bara när han rör sig i mycket exotiska områden, som i Kina, Söderhavet eller Sydostasien, som hans romaner blir mera innerligt färgade av mer än bara den materiella verkligheten.

Hans viktigaste romaner är "Människans slaveri" och "Den vassa eggen". Den senare beskriver oförenligheten mellan asiatisk mysticism och det krassa amerikanska samhället - huvudpersonen är en amerikan som upplever båda och

försöker förena dem. Man får inte veta om han lyckas. Även "Bortom all ära och redlighet" ("*The Narrow Corner*") är en ytterst läsvärd roman genom sin förtätade dramatik. Han var inte särskilt dramatisk i regel, varken dramatik eller poesi låg för hans prosaiskt nakna verklighetsnärlighet, men denna historia är dramatisk, liksom novellsamlingen "Ashenden" om hans egna erfarenheter som spion i första världskriget. Här finns även exempel på hans sällsynta humor i de sista två novellerna om amerikanen Harrison, som mitt i revolutionens Petrograd i oktober 1917 bara ser sin tvätt som det enda viktiga i hela världen. Inte ens här är Maugham cynisk, utan det är faktiskt medlidande med en bisarr mänsklighet som han visar, visserligen med ett tvetydigt leende, men ändå.

Han levde 1874-1966 och blev alltså lika gammal som Sibelius.

Slut för denna gången,

och på återseende,

hoppas

Fritänkaren.

.

,